

DOI: 10.5281/zenodo.1240832

УДК 351.773

*Мельниченко О. А., д.держ.упр., проф., ХНМУ, м. Харків,
Удовиченко Н. М., к.держ.упр., доц., ХНМУ, м. Харків*

*Melnychenko O.A., Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor,
Full Professor of Public Health and Healthcare Management, Kharkiv National
Medical University, Kharkiv,*

*Udovychenko N.M., Ph.D in Public Administration, Assoc., Assoc. of Public
Health and Healthcare Management, Kharkiv National Medical University,
Kharkiv*

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

METHODS AND TOOLS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE DEVELOPMENT OF HEALTHCARE

*Конкретизовано перелік специфічних засобів (у межах визнаних методів)
публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. Упорядковано перелік
пріоритетних напрямів такого управлінського впливу.*

Ключові слова: *публічне управління, методи, засоби, розвиток, охорона
здоров'я, пріоритетні напрями.*

*The list of specific means (within the recognized methods) of public administration
of the development of the healthcare sector is specified. The list of priority directions of
such administrative influence is finalized.*

Keywords: *public administration, methods, tools, development, health care,
priority areas.*

Постановка проблеми. Згідно зі ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Сфера охорони здоров'я зачіпає не лише медичні, а і економічні, соціальні, політичні та екологічні аспекти життєдіяльності населення. Ця сфера потребує поєднання зусиль, передусім, органів державного управління та органів місцевого самоврядування, тобто забезпечення належного публічного управління – "відкритого (у межах власних і делегованих повноважень) впливу наділених владою інституцій на взаємовідносини між державою, місцевим самоврядуванням, бізнесом і населенням задля узгодження їхніх інтересів і максимізації вигод" [6, с. 13] задля покращання стану здоров'я населення та майбутніх поколінь. При цьому використовується певна сукупність методів і засобів управління, поєднання яких

обумовлює досягнення чи недосягнення бажаного результату. Означен й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я стала наріжним каменем дисертаційних досліджень з державного управління (Авраменко Н., Антонюк С., Беліченко А., Буравльов Л., Виноградов О., Григорович В., Дейниховська К., Джафарова Д., Карамішев Д., Котляревський Ю., Кризина Н., Лещенко В., Медяник Г., Мезенцева Н., Паращич І., Пітко Я., Радиш Я., Рингач Н., Рожко О., Рожкова І., Рудий В., Скрипник О., Федак Н., Фуртак І., Чеканова Т., Шевцов В., Шипко А., Шипко А.), а також з економічних (Жалінська І., Заячківська О., Ковжарова Е., Оппельд Л., Чередніченко Т.), медичних (Гаврилук О., Голяченко А., Грузева Т., Гутор Т., Єфіменко Т., Мазур Т., Марчук Н., Матюха Л., Панчук О., Хобзей М., Шевченко М.), юридичних (Дешко Л.) та інших наук. Попри це зазначена проблематика залишається актуальною, про що свідчать публікації таких науковців, як Авраменко Т., Білінська М., Бобровська О., Васюк Н., Вашев О., Вовк С., Галайчук Б., Дуб Н., Корнійчук О., Кульгінський Є., Лемішко Б., Линник С., Лобас В., Надюк З., Рогова О., Сіташ Т., Слабкий Г., Ткач Є., Торбас О., Хожило І., Чернецький В. та ін. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних науковців, слід наголосити увагу на необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою.

Постановка завдання. Метою є розробка рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління у сфері охорони здоров'я, для чого необхідно вирішити такі завдання: 1) конкретизувати перелік специфічних засобів (у межах визнаних методів) публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я; 2) упорядкувати перелік пріоритетних напрямів такого управлінського впливу.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення публікацій та результати власних досліджень за означеною проблематикою дозволяють стверджувати про таке:

1. На вітчизняному просторі чимало публікацій присвячено дослідженню методів (механізмів) публічного управління у сфері охорони здоров'я, які класифікують за способом впливу: адміністративні (Беліченко А., Григорович В.); адміністративно-правові; економіко-організаційно-правові; інформаційні (Григорович В.); економічні (Карамішев Д., Лемішко Б., Ляховченко Л., Мартинюк І., Пітко Я., Поживілова О., Попченко Т., Радиш Я.); інституційні (Фуртак І.); комплексні (Григорович В., Грицко Р., Карамішев Д., Пітко Я., Шевцов В.); медичні (Ляховченко Л., Поживілова О., Радиш Я.); мотиваційні (Лемішко Б., Ляховченко Л., Мартинюк І., Пітко Я., Поживілова О., Радиш Я.); організаційні (Буравльов Л., Григорович В., Лемішко Б., Ляховченко Л., Мартинюк І., Пітко Я., Поживілова О., Попченко Т., Радиш Я., Рожкова І., Шульга В.); організаційно-економічні (Авраменко Н., Григорович В., Котляревський Ю.); організаційно-правові (Ушакова О., Фуртак І.); політичні

(Карамішев Д., Лемішко Б., Ляховченко Л., Мартинюк І., Поживілова О., Попченко Т., Радиш Я.); правові (Беліченко А., Буравльов Л., Григорович В., Істомін С., Карамішев Д., Кризина Н., Лемішко Б., Ляховченко Л., Мартинюк І., Оппельд Л., Поживілова О., Попченко Т., Радиш Я., Сорока В., Ціборовський О., Шульга В.); соціальні (Карамішев Д.); соціально-економічні (Беліченко А.); термінологічні (Ляховченко Л., Поживілова О., Радиш Я.); фінансові (Авраменко Н., Григорович В.); фінансово-економічні (Авраменко Т., Лещенко В., Фуртак І.).

2. Кожний з суб'єктів публічного управління використовує "універсальні та специфічні способи й прийоми для виконання функцій державного управління" [2] в рамках визнаних методів управління, які поділяються за способом впливу:

Органи державного управління:

– *адміністративні*: дозволи на здійснення медичної практики; встановлення фіксованих державних цін на медичні послуги першорядного значення; державне регулювання цін на медичні послуги другорядного значення, продукцію (товари) медичного призначення, роботи медичного характеру; державна акредитація закладів охорони здоров'я; державний контроль і нагляд за сферою охорони здоров'я (у т.ч. діяльності психіатричних установ); спеціальні дозволи фізичним особам – підприємцям на зайняття народною медициною (цілительством); єдині кваліфікаційні вимоги (до медичних й інших працівників закладів охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги та їх структурних одиниць; до осіб, які провадять певні види медичної та фармацевтичної діяльності); ліцензування права здійснення медичної практики, проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами; медико-біологічні й соціально-психологічні показання для зміни (корекції) статевої належності; медико-соціальна експертиза (виявлення ступеня обмеження життєдіяльності особи); медичні показники застосування методів стерилізації громадян; нормування (амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна медична допомога; харчування для дітей у дошкільних навчальних закладах, фізіологічні норми харчування для осіб, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; радіаційної безпеки та допустимі рівні впливу на людину інших фізичних факторів; навантаження лікуючих лікарів); порядок (застосування методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та лікарських засобів; надання первинної, вторинної, третинної, екстреної, паліативної медичної допомоги, медичної реабілітації; допуску до професійної діяльності в Україні громадян, які пройшли медичну або фармацевтичну підготовку у навчальних закладах іноземних держав; проведення судово-медичної експертизи та судово-психіатричної експертизи; проведення патолого-анатомічного розтину; проведення медичних оглядів і обстежень працівників; застосування методу штучного запліднення та імплантації ембріона; проведення попередніх і періодичних психіатричних оглядів; надання медичної допомоги лікарями та

іншими медичними працівниками і порядок направлення пацієнтів до закладу охорони здоров'я, що надає медичну допомогу відповідного виду; проведення медико-біологічної оцінки якості та цінності природних лікувальних ресурсів, визначення методів їх використання; застосування трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людини; проведення клінічних випробувань тканинних і клітинних трансплантатів та експертизи матеріалів клінічних випробувань з метою їх застосування у клінічній практиці; здійснення організації та забезпечення функціонування системи екстреної медичної допомоги України; застосування методів психологічного та психотерапевтичного впливу...); правила та періодичність проведення обов'язкових профілактичних оглядів певних категорій населення; примірні штатні розклади й таблиці оснащення закладів охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги та їх структурних одиниць; приписи; регламенти медичних втручань, дозові межі опромінення пацієнтів з урахуванням особливостей конкретних медичних втручань; спеціальні дозволи фізичним особам – підприємцям на зайняття народною медициною (цілительством); стандартизація медичної допомоги (клінічні протоколи і стандарти), медичного обслуговування, медичних матеріалів і технологій; державні та галузеві стандарти якості лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів; умови провадження господарської діяльності із зайняття народною медициною (цілительством);

– *економічні*: безпроцентні позики; державне замовлення підготовки різних категорій медичних кадрів, замовлень на поставку продукції (товарів) медичного призначення; державні субсидії; дотації з державного та місцевих бюджетів; обов'язкове (державне) медичне страхування; пільгове оподаткування (за користування земельною ділянкою під медичний заклад); пільгові строки амортизації; податки; попередження та штрафи за правопорушення; пріоритетне надання кредитів і встановлення спеціальних субсидій; субсидування платежів за надані медичні послуги за непрацююче населення; централизоване бюджетне фінансування провідних лікувальних і навчальних медичних центрів країни;

– *нормативні*: Конституція України, Кодекси України, Закони України, Укази Президента України, постанови та рішення Верховної Ради України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативні акти Міністерства охорони здоров'я України та інших ЦОВВ, обласних і районних державних адміністрацій; загальні вимоги до матеріально-технічної бази для виробництва лікарських засобів, здійснення виробничого контролю їх якості, а також технологічних регламентів; інструкція з медичного застосування лікарського засобу; обов'язковий мінімальний асортимент лікарських засобів для аптечних закладів і фельдшерсько-акушерських пунктів; переліки (суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України, які забезпечують цивільний захист населення; хронічних захворювань, за наявності яких громадяни не можуть проживати в комунальній квартирі або в одній кімнаті з членами своєї родини; інфекцій-

них хвороб, захворювання якими є підставою для відмови в наданні дозволу на імміграцію в Україну; груп населення та категорій працівників, які підлягають профілактичним щепленням, у т.ч. обов'язковим; важких робіт, робіт із шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок і неповнолітніх осіб, граничні норми піднімання й переміщення важких речей; медичних протипоказань (захворювань і вад), за наявності яких особа не може бути допущена до керування відповідними транспортними засобами; дозволених методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації; медичних показань для застосування імплантації електрокардіостимуляторів, органів та інших анатомічних матеріалів, які можуть використовуватися для трансплантації; органів людини, які дозволяється вилучати в донора-трупа, показників безпеки та якості крові, її компонентів і препаратів, що вводяться реципієнтам, органів людини, анатомічних утворень, тканин, їх компонентів і фрагментів й фетальних матеріалів, які дозволяється вилучати в донора-трупа та мертвого плода людини...); порядок здійснення контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами;

– *організаційні*: визначення конкретного складу, обсягу медичних послуг і лікарського забезпечення, безкоштовне надання яких держава гарантує громадянам у разі різних видів захворювань; виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України; зміна господарсько-правового статусу закладів охорони здоров'я шляхом; конкурси для проведення наукових досліджень з пріоритетних напрямів розвитку медичної науки; координація діяльності місцевих органів публічного управління у сфері охорони здоров'я; міждержавні, загальнодержавні та регіональні програми покращання здоров'я населення; міжнародне співробітництво; моніторинг (ціноутворення на платні медичні послуги; стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення медичних закладів); наукове забезпечення функціонування системи екстреної медичної допомоги; підготовка лікарів і медичних працівників; розмежування первинної, вторинної та третинної ланок медичної допомоги; розширення мережі закладів первинної медико-санітарної допомоги; реформування вторинної ланки медичної допомоги; розподіл і працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, що належать до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України, у медичні заклади в межах державного замовлення; централізована закупівля медичного обладнання та виробів медичного призначення;

– *соціально-психологічні*: договірні процеси; інформування та освіта населення; просвітництво; формування культури у сфері охорони здоров'я.

Органи місцевого самоврядування:

– *адміністративні*: боротьба з хабарництвом і нецільовим використанням матеріально-технічної бази медичних закладів; затвердження штатних розписів медичних закладів по спеціальному фонду бюджету; контроль (ви-

конання місцевих і регіональних програм у сфері охорони здоров'я; дотримання оптимальних термінів лікування хворих в спеціалізованих відділеннях лікарень; використання та зберігання наркотичних і сильнодіючих лікарських засобів; стану санітарно-гігієнічного, протиепідеміологічного режиму та профілактики інфекцій; якості лікувально-діагностичного процесу; причини та структури летальності; оформлення відповідних документів щодо відведення земельних ділянок у постійне користування комунальними закладами охорони здоров'я; проведення метрологічної атестації рентгенівського обладнання та індивідуальних засобів захисту; діяльності КП "Молочна фабрика-кухня дитячого харчування"); перевірки надання медичної допомоги населенню (за контингентом і видом захворювань; призначення керівників комунальних закладів охорони здоров'я, контроль за їхньою діяльністю, внесення пропозицій щодо продовження терміну контракту чи достроковому його розірванню); стан впровадження в стаціонарах протоколів надання медичної допомоги); розміщення на території населеного пункту медичних закладів та їхнє фінансування;

– *економічні*: аналіз (споживання енергоресурсів та бюджетних коштів комунальними закладами охорони здоров'я; виконання капітальних і поточних ремонтів у комунальних закладах охорони здоров'я); залучення коштів підприємств, установ, організацій та громадян, місцевого бюджету та позабюджетних фондів для фінансування будівництва нових, розширення та реконструкції діючих медичних закладів;

– *нормативні*: розпорядження та рішення органів місцевого самоврядування;

– *організаційні*: аналіз діяльності закладів охорони здоров'я, стану якості надання лікувально-профілактичної допомоги дорослому населенню; залучення громадськості до забезпечення безпеки у сфері охорони здоров'я; інвентаризація приміщень у закладах охорони здоров'я, які надаються в оренду; координація діяльності медичних закладів; місцеві програми розвитку сфери охорони здоров'я; моніторинг і аналіз основних показників діяльності закладів охорони здоров'я; план заходів щодо підготовки комунальних закладів охорони здоров'я до роботи в осінньо-зимовий період; реєстрація, облік, аналіз і реагування на заяви, скарги та пропозиції населення щодо обсягів та якості наданої медичної допомоги, а також цін та якості медичних послуг; поширення медичних знань та інформації про способи лікування; процедура закупівлі у Департаменті охорони здоров'я; робота з електронними петиціями; роз'яснення населенню положень законодавства про медичну реформу; участь (засідання виконкому органу місцевого самоврядування, постійної комісії з питань охорони здоров'я, комісії з техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій; науково-практичні конференції); інвентаризація;

– *соціально-психологічні*: виховання; переконання; психологічні настанови; роз'яснення; соціальні норми; суспільний тиск.

Бізнес-структури:

– *економічні*: будівництво медичних закладів; інвестиційне забезпечення проектів у сфері охорони здоров'я; маркетингові інструменти просування медичних послуг і підвищення їх якості та доступності;

– *організаційні*: надання місцевим органам влади з питань охорони здоров'я інформації про захворювання персоналу; облік кількості хворих за видами хвороб; укладання угод і договорів.

Громадські організації:

– *адміністративні*: контроль за наданням медичних послуг; перевірка виконання планів і заходів у сфері охорони здоров'я; подання до суду позовів про відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю громадян;

– *економічні*: збір благодійних внесків і спонсорської допомоги, спрямування цих коштів (ресурсів) на реалізацію соціально значущих проектів (закупка медичного обладнання та препаратів для закладів охорони здоров'я; адресна допомога на оплату лікування найбільш нужденним...);

– *нормативні*:

– *організаційні*: організація та проведення акцій; участь (розробка планів, програм, пов'язаних з охороною здоров'я; заходи міжнародних неурядових організацій з питань охорони здоров'я, публічні слухання або відкриті засідання; підготовка проектів нормативно-правових актів питань охорони здоров'я);

– *соціально-психологічні*: виступи у ЗМІ; інформування населення про стан їх здоров'я, а також про можливі фактори ризику його погіршення; подання письмових зауважень, пропозицій і рекомендацій; пропаганда здорового способу життя.

Додаткових аргументів потребує таке: В. Шульга наводить перелік "методів державного регулювання" [8, с. 31], хоча, радше за все, мова йде про засоби (ліцензування, стандартизація, сертифікація, контроль, нагляд) та предмет (трансплант-координація; врегулювання діяльності, пов'язаної зі взяттям, зберіганням, перевезенням органів, інших анатомічних матеріалів людини та їх трансплантацією, виготовленням біоматеріалів, отаманням і використанням ксенотрансплантантів) публічного управління.

3. Розвиток вітчизняної сфери охорони здоров'я можливий завдяки реалізації комплексу заходів публічного управління за такими пріоритетними напрямками: "поєднання елементів ринкової саморегуляції з елементами демократичного державного регулювання" [3, с. 9]; "захист національних інтересів у сфері охорони здоров'я" [1]; "визначення державних гарантій надання громадянам медичної допомоги; забезпечення загальнодоступності медичної допомоги; пріоритетність первинної медичної допомоги; запровадження обов'язкового медичного страхування" [4, с. 7–9]; "реформування кадрової політики у сфері охорони здоров'я; структурної реорганізації відповідно до потреб населення у різних видах медичної допомоги; впровадження багатоканальної бюджетно-страхової системи фінансування сфери охорони здоров'я у поєднанні із системою контролю за цільовим використанням коштів; створення умов і стимулів профілактики професійних захворювань і травма-

тизму на виробництві; забезпечення законодавчого підґрунтя для проведення медичної реформи; створення раціональної системи державних гарантій щодо забезпечення населення медикаментозними препаратами; посилення захисту прав пацієнтів і медичних працівників" [7, с. 253–254]; упровадження нових сучасних технологій діагностики та лікування; проведення капітального ремонту в комунальних закладах охорони здоров'я; зміцнення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я вторинного рівня, на базі яких передбачається створення лікарень інтенсивного лікування у складі госпітальних округів; забезпечення лікарень інтенсивного лікування вторинного рівня високотехнологічним медичним діагностичним обладнанням (комп'ютерні томографи); забезпечення громадян, які страждають на рідкісні новоутворення, лікарськими засобами за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів; надання високоспеціалізованої медичної допомоги хворим, що страждають на онкологічні, онкогематологічні та гематологічні хвороби; автономізація медичних закладів; забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, а також протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням; створення, виробництво, контроль якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу; контроль обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу тощо.

Висновки. Уповноважені суб'єкти (органи державного управління, органи місцевого самоврядування, бізнес-структури, громадські організації) використовують відповідні методи та засоби публічного управління для забезпечення розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я за пріоритетними напрямками. При цьому органи державної влади здебільшого використовують засоби адміністративного впливу. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому розвитку цієї сфери на теренах України та покращанню здоров'я її населення.

Список використаних джерел

1. Гладун З.С. Концептуальні засади державно-правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я населення. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку*: матеріали I всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 квітня 2007 р., м. Львів. URL: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/01_073_11.pdf.
2. Державне управління і менеджмент: навчальний посібник у таблицях і схемах / за заг. ред. Г.С. Одінцової. Харків, 2010. 288 с.
3. Котляревський Ю.О. Організаційно-економічний механізм державного регулювання якості медичних послуг в Україні: автореф. дис. ... к.держ.упр.: спец. 25.00.02. Харків, 2009. 18 с.
4. Медяник Г.Є. Формування механізмів державного регулювання в системі фінансування закладів охорони здоров'я комунальної форми власності: автореф. дис. ... д.держ.упр.: спец. 25.00.02. Запоріжжя, 2010. 23 с.

5. Мельниченко О.А. Управління структурними зрушеннями: підручник. Харків, 2013. 300 с.

6. Мельниченко О.А. Якість публічного управління як запорука добробуту населення країни. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр", 2017. № 1. С. 8–14.

7. Попченко Т.П. Державна політика щодо реформування системи охорони здоров'я як шлях до збереження та зміцнення здоров'я населення. *Держава та регіони. (Серія "Державне управління")*. 2011. № 1. С. 252–255.

8. Шульга В.Н. Державне регулювання у сфері трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів: поняття та сутність. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 3–4. С. 26–35.

References

1. Gladun, Z.S. *Conceptual principles of legal state regulation of relations in the field of public health [Kontseptualni zasady derzhavno-pravovogo reguluvannya vidnosyn u sferi okhorony zdorovya naseleण्या]*. Proc. of Medical Law of Ukraine: Problems of Formation and Development: Materials of the first national practical science conf. April 19-20, 2007, Lviv. [*Medychne pravo Ukrayiny: problem stanovlennya ta rozvytku: materialy I vseukr. nauk.-prakt. konf. 19–20 kvitnya 2007 r., m. Lviv.*]. Available to: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/01_073_11.pdf. Accessed: 09 March. 2018.

2. Odintsovoyi, G.S. *Public administration and management: study letter with charts and diagrams [Derzhavne upravlinnya i menedzhment: navkhalnyy posibnyk u tablytsyakh i skhemakh]*. Kharkiv, 2010. Print.

3. Kotlyarevskyy, Yu.O. "Organizational and economic mechanism of state regulation of quality of medical services in Ukraine [Organizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm derzhavnogo reguluvannya yakosti medychnykh poslug v Ukrayini]." Abstract. Dis ... PhD in Public Administration: spec. 25.00.02. Kharkiv, (2009): 18. Print.

4. Medyanyk, G.Ye. "Formation of mechanisms of state regulation in the system of financing communal health care institutions [Formuvannya mekhanizm derzhavnogo reguluvannya v systemi finansuvannya zakladiv okhorony zdorovya komunalnoyi formy vlasnosti]." Abstract. Dis ... Doctor of Public Administration: spec. 25.00.02. Zaporozhye, (2010): 23. Print.

5. Melnychenko, O.A. *Management of structural changes [Upravlinnya strukturnymy zrushennyamy]*. Kharkiv, 2013. Print.

6. Melnychenko, O.A. "The quality of public administration as a guarantee of well-being of the country's population [Yakist' publichnogo upravlinnya yak zaporuka dobrobutu naseleण्या kryyny]." *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnya* 1 (2017): 8–14. Print.

7. Popchenko, T.P. "State policy on reforming the health care system as a way to preserve and strengthen the health of the population [Derzhavna polityka shshodo reformuvannya systemy okhorony zdorovya yak shlyakh do zberezhennya ta zmitsnennya zdorovya naseleण्या]." *Derzhava ta regiony. (Seriya "Derzhavne upravlinnya")* 1 (2011): 252–255. Print.

8. Shulga, V.N. "State regulation in the field of transplantation of organs and other anatomical materials: concept and essence [Derzhavnt reguluvannya u sferi transplantatsiyi organiv ta inshykh anatomichnykh materialiv: ponyattya ta sutnist']." *Aspekty publichnogo upravlinnya* 5 (3-4) (2017): 26–35. Print.